

Huvudman

Kungsskolan
Hjortronvägen 117
116 35 Kungsängen

Till

Skolinspektionen

1 juni 2018

Anmälan

1. Bakgrund

Kungsskolan är en fristående kristen skola (enskild huvudman) som bedriver verksamhet för barn från förskoleklass upp till årskurs 6. Skolan har en konfessionell inriktning som utgår från den kristna värdegrunden. Linda Bergling, vice ordförande i Församlingen Arken (Kungsskolans huvudman) har utformat ett program för avslappning och mental träning benämnt "Den inre bönen". Den inre bönen ingår idag i utbildningen och Kungsskolan avser även att implementera den i undervisningen.

1.2. Allmänt om modellen "Den inre bönen"

Den inre bönen är en friskvårdsmodell med kristen värdegrund som ingår i den så kallade "Sjustegsmodellen", som idag används och är godkänd inom HVB-verksamhet, och syftar till att stärka barnets existentiella och själsliga hälsa, och skapa lugn och avslappning. Sjustegsmodellen är inspirerad av den kristna traditionen. Modellen Inre bönen jämförs av Kungsskolan med mindfulness, som är en annan spirituell meditationsteknik. Den inre bönen finns även för vuxna som ett alternativ till mindfulness och yogameditation.

Modellen Den inre bönen finns på en CD med fyra spår. Tre spår som innehåller Den inre bönen och ett spår med instruktion samt avslutning. Det förekommer läsning av en

bibeltext. Bibeltexten skall enligt skolans mening vara begrundande och beskriva hur värdefullt och älskat barnet är. Meditationen i den inre bönen hämtas ur bibeln. Sedan följer en stunds tystnad, där barnet skall upptäcka en medvetenhet om att Gud alltid finns hos barnet.

1.3 Jämförelse med Yoga/Mindfulness

Kungsskolans mening är att bön även förekommer inom yoga, särskilt inom hatha- och mantrayogan. I dessa yogaformer förekommer inslaget av ett upprepat mantra, något som även förekommer i mindfulness. Kungsskolans uppfattning är att det framgår av Skolverkets läroplan att utbildningen och undervisningen skall grunda sig på den etik som förvaltas av kristen tradition och västerländsk humanism.

Den inre bönen anknyter till meditation, och skall genomföras under tystnad. Modellen har ett *kontemplativt* förhållningssätt. Detta medför att den skulle kunna uppfattas som ett konfessionellt inslag. Begreppet *kontemplativt* används emellertid frekvent även inom den del av undervisningen som idag består av exempelvis mindfulness (Terjestam s. 87-110). Meditation är något som förekommit och som förekommer även inom mindfulness. Meditation i sig är inte att betrakta som ett konfessionellt inslag (Terjestam s. 87-110). Liksom yogan och mindfulness bär denna en passiv del i att lyssna inåt. I kristen djupmeditation används exempelvis "Jesusbönen" som ett inslag (*Alternativa terapier i Sverige – en kartläggning, Alternativmedicinkommittén, SOU 1989:62 s. 215*¹). Inom mindfulness handlar *meditationen* om en objektiv fokusering, alltså att nollställa sitt sinne (SOU 1989:62 s. 215-225). I motsats till mindfulness handlar kristen djupmeditation om att fylla sitt sinne.

1.3. Förfrågan om utredning

Skollagen (2010:800) stadgar att det inte får förekomma konfessionella inslag i undervisningen (1 kap. 7 § skollagen) och deltagandet i de inslag i utbildningen som är konfessionella skall vara frivilliga vid fristående skolor. Begreppet "konfessionell" är inte definierat i lagtexten och mot bakgrund av den praxis och inställning som

¹ Internet: http://weburn.kb.se/metadata/979/SOU_846979.htm

Skolinspektionen tidigare yttrat kring Yoga och Mindfulness inom skolundervisning, behövs vägledande beslut. Kungsskolan uppdrar mot denna bakgrund åt Skolinspektionen att vidta en utredning avseende modellen "Inre bönen", samt förekomsten av yoga och mindfulness i undervisningen i svenska skolor och besvara följande frågeställningar;

- 1) Är yoga, mindfulness och Den inre bönen förenliga med läroplanen, skollagen samt praxis från Europadomstolen, när de:
 - a) förekommer inom utbildningen?
 - b) förekommer inom undervisningen?
- 2) Konfessionella inslag är inte definierade i lagtexten och praxis är otydlig. Vad avser Skolinspektionen med begreppet? Vad avses med *utövande av bekännelsekaraktär*? Vad avses med *kontemplativa förhållningssätt*? Omfattas *andlighet* eller *andlig påverkan*? Omfattas alla inslag som härrör från *bekännelseurkund*? Var går gränsen för *indoktrinering*?
- 3) Är yoga och mindfulness som används i utbildningen och undervisningen vid skolor i dag, i förenlighet med skollagens bestämmelser om *vetenskaplig och beprövad erfarenhet* samt *saklighet* och *allsidighet*?

2. Skolinspektionens tidigare yttrade inställning

2.1 E-postkommunikation

Skolverkets utredningstjänst har den 28 februari 2018 och vid uppföljande tillfällen fått frågan om inslag gällande mental träning, mindfulness och yoga kan anses innehålla konfessionella inslag. Utredningstjänsten har den 13 april 2018 genom handläggaren Maria Olausson besvarat frågan enligt följande:

"I kursplanen för idrott och hälsa i grundskolan, finns ett centralt innehåll som tangerar innehållet i kursen Mental träning för gymnasieskolan (Kurskod: HALMEN0) där Mindfulness nämns, nämligen i åk 4-6 Kroppsliga och mentala effekter av några olika träningsformer. Och i åk 7-9 Styrketräning och mental

träning. Hur dessa aktiviteter påverkar rörelseförmågan och hälsan. Olika övningar eller metoder för avslappning /nedvarvning eller fokusering på en uppgift, t.ex. inför ett höjdhopp, skulle kunna vara ett inslag i undervisningen.” “Undervisningen ska vara icke-konfessionell. Mindfulness behöver inte sig vara ett konfessionellt inslag. En bedömning måste göras i det enskilda fallet. Eventuellt kan det komma att prövas av Skolinspektionen om man menar att skolan gör fel.”

I e-post av den 13 september 2016 har Skolinspektionens handläggare Jacob Holm yttrat följande.

”Mindfulness skulle kunna vara en del av undervisningen, t.ex. om det kan kopplas till det centrala innehållet i läroplanens ämnen. Viktigt att komma ihåg, som även gäller konfessionella inslag i utbildningen, är att undervisning ska ske i de av den aktuella läroplanen angivna ämnena/kurserna, utbildning i annat som inte är ett ämne enligt läroplanen ska vara något som är frivilligt och ske utanför undervisningen.”

2.2 Skolinspektionens praxis mm

Östermalmskolan ./ Utbildningsförvaltningen i Stockholms kommun

Skolinspektionen har tidigare utrett huruvida yoga kan ses som ett konfessionellt inslag i undervisningen. Skolinspektionens beslut med dnr 2010:166 gällde en anmälan av Stockholms stad avseende religiösa inslag i undervisningen under våren 2012. I den anmälan som Skolinspektionen mottog daterad 4 maj 2012 från en anonym förälder vid Östermalmskolan, anförde anmälaren att eleverna praktiserade yoga under lektionerna och att begreppet ”aum” användes.

Grundskoleavdelningen vid Utbildningsförvaltningen i Stockholms kommun genmälde och anförde att Östermalmskolan inte ansåg att den historiska yogatraditionen ger erfarenhet av hinduismens gudar och att yogans ursprung är 3000 f. Kr, och att ordet ”hinduism” nämns första gången långt senare i indiska skrifter. Skolans utgångspunkt ansågs därför vara att yoga och hinduism är två skilda saker.

Östermalmsskolan medgav att det otydliga i fallet med yoga är det närbesläktade ursprunget vad gäller religion, främst avseende språket sanskrit och dagens Indien. Östermalmsskolan ansåg att anmälan hade ett syfte att förbjuda yoga i skolan genom att hävda att detta är ett religiöst inslag görs genom att hänvisa till hinduismen. Skolan hävdade att "yoga är inte en religion", och därmed inte ett system som är möjligt att ansluta sig, eftersom ordet "yoga" betyder att sträva efter balans i kropp, sinne och själ (spirit). Enligt skolans uppfattning handlar religion om ett system att förhålla sig till, men att kärnan i spiritualitet är sinnesträning, som innebär att på ett systematiskt sätt få kontroll över sinnet för att övervinna negativa tanke- och känslomönster, och istället ersätta dessa med sitt positiva dito.

Vad angår ordet "aum" anförde Östermalmsskolan att innebörden inte var densamma i yoga som i hinduism utan att det syftade till ett *meditations-mantra* som avsåg att skapa positiva effekter i kroppen och hjälpa till att motverka negativt humör och stress. Dessutom hänvisades till ett antal amerikanska studier; om sanskrit mantras effekter på kroppen och sinnet. Slutligen anförde Östermalmsskolan att yoga kan vara ett verktyg för att i större utsträckning *uppfylla läroplanen*. Syftet med yogan som ett inslag i undervisningen har skapar utrymme för att barnen i högre grad än innan "göra", "lära känna sig själva", "bli mer balanserade", "vara kreativa", "låta fantasin flöda", "leka", "visualisera", "meditera", "vila", "bli medvetna om sitt andetag", "samarbeta och utveckla sitt ledarskap". Det är emellertid inte klarlagt till vilken läroplan som Östermalmsskolan hänvisar till i dessa delar. Filippa Odevall, yogainstruktören som genomförde ett pilotprojekt på Östermalmsskolan och utbildade pedagoger och barn i yoga, hänvisade vid detta tillfälle på sin tydligt till hinduismen filosofi och andlighet med begrepp som: Braman, guru, kundalini, ATMAN och chakra begreppen i sin yogiska ordlista från sanskrit till svenska.²

I ärendet inkom under utredningen ett yttrande från Vetenskapliga rådets representant Erik Blennberger som anförde att yoga **kan** ses som en hinduisk och buddhistisk

² hemsida www.filippaodevall.se/barnyoga (2012-10-01)

fromhetsövning. Enligt Blennberger är yoga ett sätt som genom en kombination av koncentration och avspänning syftar till att nå befrielse från känslan av bundenhet och beroenden av materien. Koncentration skapas genom vissa kroppshållningar, uppmärksamhet på andningen, och uttalanden av mantra. Målet är därför att frigöra medvetandet från "vardagens mångfald" och "se bortom den slöja av sinnesintryck" som man menar är ett hinder för den yttersta verkligheten. Genom yogan kan upplysning uppnås och förening med "alltet" det som beskrivs som det gudomliga inom hinduismen, men som är något obestämt inom buddhismen eftersom gudstron inte har en så central roll i denna.

I fråga om begreppet "aum" menade Blennberger att det betecknar alltet, det gudomliga och vidare att "a" står för Brahma (den skapande gudomligheten), "u" betecknar Vishnu (den gudomligheten som uppehåller världen), och "m" betecknar slutligen den sammansatta gudomligheten som förgör världen (Shiva). Sanskrittecknet för "aum" innehåller en punkt som syftar på det som finns bortom denna världen. Blennberger anförde att det därför kan tyckas svårt att ägna sig åt yoga med mantrat "aum" om man inte samtidigt förhåller sig till de religiösa övertygelser som är knutna till denna praxis. Blennberger hävdade dock även att det står klart att yoga och olika mantran utövas utan några övergripande religiösa tolkningar alls, och att det finns ett stort utbud av sekulär yoga.

Blennberger ansåg att en jämförelse till kristendomen och en "klassiskt kristen symbol" som korset men att denna inte nödvändigtvis måste uppfattas som kristen religionsutövning. Namnet "Jesus" menade Blennberger, var ett annat exempel som inte nödvändigtvis endast förekom i kristen bönepraxis, eftersom det även kan användas på andra sätt och som utrop som inte har något med religionsutövning att göra. Vidare framhölls att kristna högtider som jul, påsk också firas av många som inte alls intresserar sig för den religiösa bakgrunden. Därför menade Blennberger, att finns det mängder av seder, meditationspraxis, och olika språkliga uttryck som ursprungligen hört samman med en religiös praxis och föreställningsvärld, men som även kan användas i andra sammanhang och för andra syften. Blennberger framhöll att så länge

skolan *inte förmedlade den klassiska hinduistiska religiösa tro* som tidigare var knuten till yoga, kunde det inte anses olämpligt att informera om denna bakgrund.

3. Läroplanen

3.1 Skolans värdegrund enligt läroplanen

I Läroplanen (Lgr 11) anges skolans värdegrund och att utbildningen syftar till att elever skall inhämta och utveckla kunskaper och värden enligt följande beskrivning: *"i överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande. Undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell"*.

Normer och värderingar uttrycker sammanfattningsvis grunden för individens moral (Värdegrunden, s. 16) och västerländsk humanism och den kristna etiken är centrala begrepp i läroplanen. I resonemanget om "etik på kristen grund" som återfinns i läroplanskommitténs betänkande (SOU 1992:94) betonas och belyses begreppen "kristen etik" och "västerländsk humanism". I sitt betänkande slår kommittén fast följande:

"De grundläggande värden som dagens samhälle vilar på är inte en gång för alla givna. De måste förstås, förankras, försvaras och utvecklas. De normer skolans verksamhet skall bygga på; såsom respekt för människans egenvärde och integritet, individens frihet, livets okränkbarhet, omsorgen om den som har det svårt, det personliga ansvaret, har en djup förankring i vårt land och vår kultur. Det är normer som således har djupa rötter i vår historiska utveckling; antikens kulturbidrag, kristen etik, humanism och upplysning."

3.2 Begreppet "kristen etik" i läroplanen

Det följer av läroplanen sedan 1968 att skolväsendets verksamhet skall grundas på den etik som förvaltas av kristen tradition och västerländsk humanism. Mot bakgrund av den offentliga utredning (SOU 1994:92 s 437) som lades fram inför den nya läroplanen 1994 inhämtade även kommittén ett utlåtande från professor Anders Piltz vid Lunds universitet. I direktiven för Läroplanskommittén finns följande passage:

"Skolans verksamhet är inte, och skall inte vara, värderingsmässigt neutral. Den bör liksom tidigare bygga på de etiska normer, såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet, solidaritet med svaga och utsatta, respekt för den enskilda människans särart och integritet och allas lika värde, vilka genom kristen etik och västerländsk humanism har en djup förankring i vårt land. Här legitimeras några för de flesta människor omistliga värden genom hänvisning till kristen etik och västerländsk humanism." (Skola för bildning, betänkande av läroplanskommittén, SOU 1994:92 s 438³)

Det följer vidare av utredningen att den tydliga distinktion som uppställs för att begreppet "kristen etik" skall anses meningsfullt bör utgå ifrån dels etikens innehåll och dels etikens *drivkraft* (SOU 1994:92 s. 439). Det anförs att den kristna etiken är en religiöst motiverad drivkraft som andra moralsystem inte äger, även om dessa har en annan motivering till sitt handlande. Den kristna etiken framhålls som samstämmig med de bibliska skrifterna, men det finns även ett etiskt regelverk i de bibliska skrifterna som människan kan känna igen även genom sitt förnuft.

I utskottets betänkande, liksom i regeringens direktiv, framhålls att "kristendomen haft en och har stor betydelse i det svenska samhället", samt att dess inflytande sträcker sig vida omkring, från kultur, lagstiftning, samhällsmoral, rättssystem till sedvänjor och tradition. Det slås fast att kristendomen haft en *särskild* ställning genom att "ge grunden till förståelse för svensk och västerländsk kultur och samhällsutveckling"; "därför utgör kristen etik en del av det nationella kulturarvet".

3.3 Yoga i kursplanen

Begreppet yoga har tidigare ingått som ett kursmoment enligt kursplanen men i samband med en större revidering utgått ur SKOLFS 2011:13, se den senaste lydelsen samt ändringsföreskriften SKOLFS 2017:29.

³ Internet: http://weburn.kb.se/metadata/929/SOU_7264929.htm

4. Sammanfattande om syftet med anmälan

Som ombud för Kungsskolan uppdrar undertecknade åt Skolinspektionen att utreda modellen "Den inre bönen" som Kungsskolan implementerar i utbildningen och avser att implementera i undervisningen.

Undertecknade emotser Skolinspektionens respons inom kort.

Uppsala som ovan,

Ruth Nördström
Chefjurist, Jur. kand.

Rebecca Ahlstrand
Jur. kand.